

УДК 330.1:330.34:001.8

DOI: 10.60022/3(5)-16S

Лопатинський Юрій Михайлович

доктор економічних наук, професор
професор кафедри бізнесу та управління персоналом
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, Україна

Lopatynskiy Yurii

Doctor of Economic Sciences, Professor
Professor of the Department of Business and Human Resource Management
Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University, Ukraine
ORCID: 0000-0002-9125-7818

Буринський Володимир Михайлович

здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
кафедра бізнесу та управління персоналом
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, Україна

Burynskiy Volodymyr

PhD Student
Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University, Ukraine
ORCID: 0009-0003-0131-8133

ФОРМУВАННЯ МЕТОДОЛОГІЧНОЇ РАМКИ ДОСЛІДЖЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ

Анотація. Статтю присвячено методологічним засадам дослідження сталого розвитку економічних систем в умовах сучасної фрагментації наукових підходів. Наявні підходи – зокрема, орієнтований на досягнення Цілей сталого розвитку, системний, ESG-орієнтований та інституційний – формують розгалужену методологічну базу, використання якої, однак, має переважно автономний характер, що унеможлиблює формування узгодженої аналітичної логіки дослідження. Ключовими методологічними обмеженнями визначено: розрив між концептуальними положеннями та інструментами емпіричного аналізу; недостатню узгодженість рівнів дослідження; обмежене врахування інституційного контексту функціонування економічних систем. На основі систематизації зазначених підходів сформовано методологічну рамку дослідження сталого розвитку економічних систем як інтеграційну конструкцію, що поєднує макро-, мезо- та мікрорівні аналізу з економічним, соціальним, екологічним та інституційним компонентами й відповідним аналітичним інструментарієм. Результати дослідження можуть слугувати методологічною основою для теоретичних і прикладних досліджень сталого розвитку у різних галузевих та національних контекстах.

Ключові слова: сталий розвиток, економічні системи, методологія дослідження, методологічна рамка, ESG, Цілі сталого розвитку, інституційний підхід, рівні аналізу, аналітичний інструментарій.

METHODOLOGICAL FRAMEWORK FOR STUDYING SUSTAINABLE DEVELOPMENT IN ECONOMIC SYSTEMS

Abstract. The article examines the methodological foundations of research on sustainable development in economic systems, proceeding from the observed fragmentation of contemporary scientific approaches. The systems approach, ESG-oriented assessment, the SDG-based framework, and the institutional perspective each capture distinct dimensions of sustainable development yet are typically applied in isolation – a pattern that undermines analytical consistency and limits the comparability of research outcomes. This fragmentation manifests as a persistent gap between conceptual interpretations of sustainable development and the instruments available for its empirical analysis; it is further reinforced by insufficient coherence across levels of analysis and by the limited integration of institutional factors. Together, these limitations point to the need for the structured integration of existing approaches rather than their further proliferation.

Rather than extending the existing repertoire of approaches, the study treats such integration as a primary methodological task. To this end, a methodological framework for studying sustainable development

in economic systems is proposed, conceptualized as an integrative construct combining macro-, meso-, and micro-level analysis with economic, social, environmental, and institutional components. Their simultaneous consideration, rather than sequential application, constitutes the defining feature of the framework.

A distinctive feature of the proposed framework is the embedded alignment of research instruments – indicators, analytical methods, and data sources – with specific levels of analysis and functional components, which enhances the interpretability and comparability of results. The framework is presented in a structured table reflecting the interrelations among analytical levels, approaches, and research instruments. The results may serve as a methodological basis for further theoretical and applied research on sustainable development across different sectoral and national contexts, as well as for strengthening the analytical foundations of economic policy.

Keywords: *sustainable development, economic systems, research methodology, methodological framework, ESG, Sustainable Development Goals, institutional approach, levels of analysis, analytical tools.*

Постановка проблеми. Сталий розвиток економічних систем розглядається у науковій літературі крізь призму різних підходів, що відображають як міждисциплінарний характер цієї категорії [1; 2], так і складність її практичної реалізації [3]. Наявні дослідження при цьому часто характеризуються фрагментарністю, що проявляється у домінуванні окремих аспектів – економічного, екологічного чи соціального – без належної їх інтеграції у межах цілісної аналітичної логіки [4; 5].

Зазначене зумовлено тим, що сталий розвиток, з одного боку, виступає як нормативна концепція, орієнтована на досягнення збалансованих результатів [1; 6], а з іншого – як об'єкт емпіричних досліджень, що потребує чітко визначеного інструментарію [7; 8]. У результаті виникає розрив між теоретичними узагальненнями та методами їх практичного застосування, що ускладнює порівнянність результатів досліджень і обмежує можливості їх використання у процесі формування економічної політики [8; 9].

Сучасні підходи до дослідження сталого розвитку – зокрема орієнтований на досягнення Цілей сталого розвитку (SDGs), системний, ESG-орієнтований, а також інституційний – формують розгалужену методологічну базу [2; 6; 10; 11]. Їх застосування у більшості випадків, однак, має автономний характер, що не дозволяє повністю врахувати складну природу взаємодії економічних, соціальних та екологічних процесів [4; 5; 12; 13].

За таких умов актуалізується необхідність не стільки розширення переліку підходів, скільки їх упорядкування та узгодження. Це передбачає формування методологічної рамки, яка забезпечує можливість системного поєднання існуючих підходів та їх адаптації до завдань конкретного дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Підходи до дослідження сталого розвитку економічних систем формувалися поступово, відображаючи як еволюцію наукових уявлень про взаємодію економіки та довкілля, так і зміну акцентів у практиці економічної політики. У наукових дослідженнях вони представлені широким спектром концепцій, які, однак, не утворюють цілісної методологічної системи.

Найбільш поширеним є системний підхід, у межах якого сталий розвиток розглядається як результат взаємодії економічної, соціальної та екологічної підсистем [14]. Його перевагою є можливість комплексного аналізу, проте практичне застосування часто обмежується декларативним врахуванням окремих компонентів без належного інструментального забезпечення їх взаємозв'язку [5] – системність, отже, залишається радше концептуальною характеристикою, ніж робочим аналітичним принципом.

Значного поширення набув ESG-орієнтований підхід, що передбачає кількісне вимірювання параметрів сталого розвитку через систему показників [11; 15]. Його використання сприяє підвищенню порівнянності результатів досліджень та їх прикладної спрямованості. Надмірна залежність від набору індикаторів, разом із тим, зумовлює ризик редукації складних процесів до формалізованих показників, що не завжди відображають реальні взаємозв'язки в економічній системі [16].

Окрему позицію займає підхід, орієнтований на досягнення Цілей сталого розвитку (SDGs), який формує нормативну основу досліджень [6]. Його перевага полягає у визначенні чітких орієнтирів розвитку [3], однак у методологічному плані він не завжди забезпечує достатній рівень аналітичної деталізації – зосереджуючись переважно на результатах, а не на механізмах їх досягнення [2; 4].

Важливе місце у дослідженнях сталого розвитку займає інституційний підхід, який акцентує увагу на ролі формальних і неформальних правил, що визначають поведінку економічних агентів [10; 17]. Його застосування дозволяє врахувати специфіку функціонування економічних систем у різних умовах (зокрема в ситуаціях інституційної невизначеності [18]), проте інституційний аналіз рідко інтегрується із системними та індикаторними підходами, що обмежує можливості комплексного дослідження [19].

Кожен із розглянутих підходів, відтак, відображає окремий аспект дослідження сталого розвитку,

зберігаючи при цьому переважно автономний характер застосування. Це знижує результативність методологічного інструментарію і зумовлює необхідність систематизації та інтеграції підходів у межах єдиної методологічної рамки.

Метою статті є систематизація наукових підходів і формування на їх основі інтегрованої методологічної рамки дослідження сталого розвитку економічних систем.

Методологічною основою дослідження є структурно-синтезуючий огляд із елементами методологічної систематизації, що передбачає узагальнення існуючих наукових підходів до дослідження сталого розвитку, виявлення їх методологічних обмежень та інтеграцію у межах цілісної методологічної рамки.

Виклад основного матеріалу. Незважаючи на наявність широкого спектра підходів до дослідження сталого розвитку, їх практичне застосування супроводжується суттєвими методологічними обмеженнями, що знижують аналітичну цілісність отриманих результатів. Передусім це проявляється у фрагментарності досліджень, коли окремі аспекти сталого розвитку розглядаються ізольовано, без належного врахування їх взаємозв'язку.

Однією з ключових проблем є розрив між концептуальним рівнем осмислення сталого розвитку та інструментами його емпіричного аналізу [7]. Значна частина досліджень орієнтована на формування узагальнених підходів або стратегічних орієнтирів, тоді як питання їх операціоналізації залишаються недостатньо розробленими [8]. Це ускладнює використання теоретичних положень у прикладних дослідженнях.

ESG-орієнтований підхід частково вирішує проблему вимірювання, однак створює іншу – редукцію складних соціально-економічних процесів до набору показників [15; 16]. У таких умовах зростає ризик втрати змістовного наповнення дослідження, коли кількісні оцінки не відображають реальних причинно-наслідкових зв'язків у розвитку економічних систем.

Окремої уваги потребує проблема узгодження рівнів аналізу. Дослідження сталого розвитку здійснюються на макро-, мезо- та мікрорівнях [14], однак між ними часто відсутній належний методологічний зв'язок [4] – результати, отримані на різних рівнях, залишаються непорівнянними або важко інтегруються у межах єдиного аналітичного підходу [5].

Важливим, але недостатньо врахованим аспектом залишається інституційний контекст функціонування економічних систем [10; 18]: формальні та неформальні правила, що визначають поведінку економічних агентів, істотно впливають на можливості досягнення цілей сталого розвитку [17], тоді як у більшості досліджень інституційні фактори або розглядаються як другорядні, або аналізуються відокремлено від інших компонентів [19].

У сукупності зазначені обмеження свідчать про відсутність узгодженої методологічної основи дослідження сталого розвитку економічних систем. Їх подолання можливе не через розширення переліку підходів, а через цілеспрямовану інтеграцію наявних – з чітким розмежуванням рівнів аналізу, узгодженням інструментарію та врахуванням інституційного контексту.

Виявлені методологічні обмеження не заперечують існуючі підходи, а вказують на необхідність їх узгодження. Йдеться не про формування нового підходу, а про впорядкування вже наявних елементів у межах єдиної аналітичної логіки, що дозволяє поєднати їх переваги та зменшити вплив обмежень. Порівняльну характеристику розглянутих підходів – з урахуванням їх сутності, аналітичних переваг та методологічних обмежень – узагальнено у табл. 1.

Таблиця 1

Порівняльна характеристика підходів до дослідження сталого розвитку економічних систем

Підхід	Сутність	Сильні сторони	Обмеження
Системний	Розгляд сталого розвитку як взаємодії економічної, соціальної та екологічної підсистем	Охоплення всіх вимірів сталого розвитку	Слабка операціоналізація взаємозв'язків
ESG-орієнтований	Кількісне вимірювання параметрів сталого розвитку через систему показників	Операціональність і порівняльність результатів	Редукція до формалізованих показників
SDGs-орієнтований	Орієнтація на досягнення визначених цілей розвитку	Нормативна визначеність цілей розвитку	Орієнтація на результати, а не механізми досягнення
Інституційний	Аналіз ролі формальних і неформальних правил	Врахування контекстуальної специфіки	Недостатня операціоналізація інституційних змін

Джерело: складено авторами на основі [2; 10; 11; 14; 15; 16].

Методологічна рамка дослідження сталого розвитку економічних систем може бути представлена як структурована аналітична конструкція, що інтегрує взаємопов'язані рівні аналізу, функціональні

компоненти та дослідницький інструментарій з метою забезпечення цілісного відображення процесів розвитку [5; 14]. У структурі рамки доцільно виділити три взаємопов'язаних рівні аналізу. Макрорівень охоплює загальноекономічні умови функціонування, включаючи державну політику, регуляторне середовище та стратегічні орієнтири розвитку. Мезорівень стосується галузевих особливостей і середовища функціонування окремих секторів економіки. Мікрорівень охоплює діяльність окремих економічних агентів та їх адаптаційні стратегії.

Функціональна структура рамки містить економічний, соціальний, екологічний та інституційний компоненти, наявні на кожному рівні аналізу. Економічний компонент відображає результати господарської діяльності та ефективність використання ресурсів; соціальний – рівень добробуту населення, зайнятість та якість життя; екологічний – вплив економічної діяльності на довкілля; інституційний – роль формальних і неформальних правил у досягненні цілей сталого розвитку.

Системний підхід забезпечує загальну логіку аналізу [14]; ESG-орієнтований – інструментарій кількісного вимірювання [15; 16]; підхід, орієнтований на SDGs, – нормативні орієнтири розвитку [3; 6]; інституційний – врахування специфіки середовища функціонування економічних систем [10; 18]. Їх поєднання формує цілісну аналітичну конструкцію, придатну для використання як у теоретичних, так і у прикладних дослідженнях.

Методологічна рамка формується як перетин рівнів аналізу та функціональних компонентів сталого розвитку, у межах якого застосовуються інструменти, адекватні завданням кожного рівня; при цьому обрані підходи задають загальну логіку інтеграції зазначених елементів. Сформована методологічна рамка відображає взаємозв'язок рівнів аналізу, функціональних компонентів, провідних аналітичних підходів та інструментарію дослідження сталого розвитку економічних систем (табл. 2).

Інструментальний рівень рамки передбачає використання системи показників, методів аналізу та джерел даних, що відповідають завданням дослідження [8; 9]. Важливою умовою є при цьому узгодженість індикаторів між різними рівнями аналізу, що підвищує порівнянність результатів та їх аналітичну цінність [4].

Таблиця 2

Методологічна рамка дослідження сталого розвитку економічних систем

Рівень аналізу	Функціональні компоненти	Провідні аналітичні підходи	Інструментарій
Макрорівень	Економічний, соціальний, екологічний, інституційний	Системний, SDGs-орієнтований	Агреговані індекси, SDG-індикатори, макроекономічні показники
Мезорівень	Економічний, соціальний, екологічний, інституційний	Інституційний, ESG-орієнтований	Галузеві індекси, ESG-метрики, інституційні індикатори
Мікрорівень	Економічний, соціальний, екологічний, інституційний	ESG-орієнтований, інституційний	Корпоративні ESG-показники, нефінансова звітність

Джерело: складено авторами

Запропонована методологічна рамка не є альтернативою існуючим підходам, а виступає засобом їх систематизації та інтеграції. Її застосування дозволяє підвищити аналітичну цілісність досліджень сталого розвитку економічних систем і створює передумови для більш обґрунтованого прийняття управлінських рішень.

Висновки. Систематизація наукових підходів до дослідження сталого розвитку економічних систем засвідчила наявність широкого їх спектру, кожен із яких відображає окремі аспекти складної взаємодії економічних, соціальних і екологічних процесів. Застосування цих підходів, однак, має переважно фрагментарний характер, що ускладнює формування узгодженої методологічної основи досліджень.

Ключовими методологічними обмеженнями є розрив між концептуальними положеннями та інструментами емпіричного аналізу, недостатня узгодженість рівнів дослідження, а також обмежене врахування інституційного контексту функціонування економічних систем. Використання ESG-орієнтованого підходу, попри його прикладну цінність, не усуває цих обмежень, а лише частково компенсує їх за рахунок формалізації оцінювання.

Як наслідок систематизації наукових підходів сформовано методологічну рамку дослідження сталого розвитку економічних систем як інтеграційну конструкцію, яка поєднує різні рівні аналізу та функціональні компоненти сталого розвитку. На відміну від ізольованого використання окремих підходів, запропонована рамка передбачає їх узгоджене застосування у межах єдиної аналітичної логіки, що забезпечує цілісність дослідження. Суттєвою характеристикою запропонованої рамки є інтеграція інструментального рівня безпосередньо у структуру аналізу, що дозволяє враховувати специфіку

дослідження на макро-, мезо- та мікрорівнях. Такий підхід забезпечує підвищення порівнянності результатів і розширює можливості їх використання у прикладних дослідженнях і практиці прийняття управлінських рішень.

Отримані результати мають узагальнюючий характер і можуть бути використані як методологічна основа для подальших досліджень сталого розвитку економічних систем у різних галузевих і національних контекстах. Перспективи подальших досліджень пов'язані з апробацією запропонованої методологічної рамки на емпіричних даних, уточненням системи показників для різних рівнів аналізу, а також поглибленням інтеграції інституційного підходу з ESG-орієнтованими інструментами оцінювання.

Література

1. World Commission on Environment and Development. *Our Common Future*. Oxford : Oxford University Press, 1987. 400 p.
2. Nilsson M., Griggs D., Visbeck M. Policy: Map the interactions between Sustainable Development Goals. *Nature*. 2016. Vol. 534. P. 320–322. <https://doi.org/10.1038/534320a>.
3. Sachs J., Lafortune G., Fuller G., Drumm E. *Implementing the SDG Stimulus*. Sustainable Development Report 2023. Dublin : Dublin University Press, 2023. URL: <https://hdl.handle.net/20.500.14765/102924> (дата звернення: 15.04.2026).
4. Pradhan P., Costa L., Rybski D., Lucht W., Kropp J.P. A Systematic Study of Sustainable Development Goal (SDG) Interactions. *Earth's Future*. 2017. Vol. 5. No. 11. P. 1169–1179. <https://doi.org/10.1002/2017EF000632>.
5. Kroll C., Warchold A., Pradhan P. Sustainable Development Goals (SDGs): Are we successful in turning trade-offs into synergies? *Palgrave Communications*. 2019. Vol. 5. Art. 140. <https://doi.org/10.1057/s41599-019-0335-5>.
6. United Nations. *Transforming Our World: The 2030 Agenda for Sustainable Development*. Resolution A/RES/70/1. New York : UN, 2015. URL: <https://sdgs.un.org/2030agenda> (дата звернення: 15.04.2026).
7. Stiglitz J., Fitoussi J.-P., Durand M. *For Good Measure: Advancing Research on Well-being Metrics Beyond GDP*. Paris : OECD Publishing, 2018. 196 p. <https://doi.org/10.1787/9789264307278-en>.
8. OECD. *How's Life? 2020: Measuring Well-being*. Paris : OECD Publishing, 2020. <https://doi.org/10.1787/9870c393-en>.
9. World Bank. *The Changing Wealth of Nations 2021: Managing Assets for the Future*. Washington, DC : World Bank, 2021. URL: <https://openknowledge.worldbank.org/entities/publication/e1399ed3-ebe2-51fb-b2bc-b18a7f1aaaed> (дата звернення: 15.04.2026).
10. North D.C. *Institutions, Institutional Change and Economic Performance*. Cambridge : Cambridge University Press, 1990. 152 p.
11. Elkington J. *Cannibals with Forks: The Triple Bottom Line of 21st Century Business*. Oxford : Capstone, 1997. 402 p.
12. Лопатинський Ю.М., Буринський В.М. Сталість розвитку підприємництва в аграрному секторі. *Науковий вісник Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича. Серія: Економіка*. 2025. № 1. С. 30–34. <https://doi.org/10.32782/ecovis/2025-1-5>.
13. Зибарева О.В., Підгірна В.Н. Проблеми та перспективи сталого розвитку регіонів України. *Український журнал прикладної економіки та техніки*. 2026. Т. 11. № 1. С. 153–157. <https://doi.org/10.36887/2415-8453-2026-1-28>.
14. Geels F.W. The multi-level perspective on sustainability transitions: Responses to seven criticisms. *Environmental Innovation and Societal Transitions*. 2011. Vol. 1. No. 1. P. 24–40. <https://doi.org/10.1016/j.eist.2011.02.002>.
15. Friede G., Busch T., Bassen A. ESG and financial performance: Aggregated evidence from more than 2000 empirical studies. *Journal of Sustainable Finance & Investment*. 2015. Vol. 5. No. 4. P. 210–233. <https://doi.org/10.1080/20430795.2015.1118917>.
16. Berg F., Kölbel J.F., Rigobon R. Aggregate Confusion: The Divergence of ESG Ratings. *Review of Finance*. 2022. Vol. 26. No. 6. P. 1315–1344. <https://doi.org/10.1093/rof/rfac033>.
17. Williamson O.E. The New Institutional Economics: Taking Stock, Looking Ahead. *Journal of Economic Literature*. 2000. Vol. 38. No. 3. P. 595–613.
18. Acemoglu D., Naidu S., Restrepo P., Robinson J.A. Democracy Does Cause Growth. *Journal of Political Economy*. 2019. Vol. 127. No. 1. P. 47–100. <https://doi.org/10.1086/700936>.
19. Іванченко В.О., Шпикуляк О.Г. Стратегія та перспективи формування сталого розвитку підприємництва в сільському господарстві України. *Colloquium-journal*. 2021. № 11 (98). С. 22–27. URL: <https://socrates.vsau.org/repository/getfile.php/28735.pdf> (дата звернення: 15.04.2026).

References

1. World Commission on Environment and Development. (1987). *Our common future*. Oxford University Press.
2. Nilsson, M., Griggs, D., & Visbeck, M. (2016). Policy: Map the interactions between Sustainable Development Goals. *Nature*, 534, 320–322. <https://doi.org/10.1038/534320a>
3. Sachs, J., Lafortune, G., Fuller, G., & Drumm, E. (2023). *Implementing the SDG stimulus*. Sustainable Development Report 2023. Dublin University Press. URL: <https://hdl.handle.net/20.500.14765/102924> (accessed April 15, 2026).
4. Pradhan, P., Costa, L., Rybski, D., Lucht, W., & Kropp, J.P. (2017). A systematic study of Sustainable Development Goal (SDG) interactions. *Earth's Future*, 5(11), 1169–1179. <https://doi.org/10.1002/2017EF000632>
5. Kroll, C., Warchold, A., & Pradhan, P. (2019). Sustainable Development Goals (SDGs): Are we successful in turning trade-offs into synergies? *Palgrave Communications*, 5, 140. <https://doi.org/10.1057/s41599-019-0335-5>
6. United Nations. (2015). *Transforming our world: The 2030 agenda for sustainable development* (Resolution A/RES/70/1). <https://sdgs.un.org/2030agenda> (accessed April 15, 2026).
7. Stiglitz, J., Fitoussi, J.-P., & Durand, M. (2018). *For good measure: Advancing research on well-being metrics beyond GDP*. OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/9789264307278-en>
8. OECD. (2020). *How's life? 2020: Measuring well-being*. OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/9870c393-en>
9. World Bank. (2021). *The changing wealth of nations 2021: Managing assets for the future*. World Bank. <https://openknowledge.worldbank.org/entities/publication/e1399ed3-ebe2-51fb-b2bc-b18a7f1aaaed> (accessed April 15, 2026).
10. North, D.C. (1990). *Institutions, institutional change and economic performance*. Cambridge University Press.
11. Elkington, J. (1997). *Cannibals with forks: The triple bottom line of 21st century business*. Capstone.
12. Lopatynskiy, Yu.M., & Burynskyi, V.M. (2025). Stalist rozvytku pidpriumnytstva v ahrarynomu sektori [Sustainability of entrepreneurship development in the agricultural sector]. *Naukovyi Visnyk Chernivetskoho Natsionalnoho Universytetu imeni Yuriiia Fedkovycha. Serii: Ekonomika*, (1), 30–34. <https://doi.org/10.32782/ecovis/2025-1-5>
13. Zybareva, O.V., & Pidhirna, V.N. (2026). Problemy ta perspektyvy staloho rozvytku rehioniv Ukrainy [Problems and prospects of sustainable development of Ukraine's regions]. *Ukrainskyi zhurnal prykladnoi ekonomiky ta tekhniky*, 11(1), 153–157. <https://doi.org/10.36887/2415-8453-2026-1-28>
14. Geels, F.W. (2011). The multi-level perspective on sustainability transitions: Responses to seven criticisms. *Environmental Innovation and Societal Transitions*, 1(1), 24–40. <https://doi.org/10.1016/j.eist.2011.02.002>
15. Friede, G., Busch, T., & Bassen, A. (2015). ESG and financial performance: Aggregated evidence from more than 2000 empirical studies. *Journal of Sustainable Finance & Investment*, 5(4), 210–233. <https://doi.org/10.1080/20430795.2015.1118917>
16. Berg, F., Kölbl, J.F., & Rigobon, R. (2022). Aggregate confusion: The divergence of ESG ratings. *Review of Finance*, 26(6), 1315–1344. <https://doi.org/10.1093/rof/rfac033>
17. Williamson, O.E. (2000). The new institutional economics: Taking stock, looking ahead. *Journal of Economic Literature*, 38(3), 595–613.
18. Acemoglu, D., Naidu, S., Restrepo, P., & Robinson, J.A. (2019). Democracy does cause growth. *Journal of Political Economy*, 127(1), 47–100. <https://doi.org/10.1086/700936>
19. Ivanchenko, V.O., & Shpykuliak, O.H. (2021). Stratehiiia ta perspektyvy formuvannia staloho rozvytku pidpriumnytstva v silskomu hospodarstvi Ukrainy [Strategy and prospects for sustainable entrepreneurship development in Ukraine's agriculture]. *Colloquium-journal*, (11(98)), 22–27. <https://socrates.vsau.org/repository/getfile.php/28735.pdf> (accessed April 15, 2026).

Отримано: 29.03.2026

Прийнято до публікації: 30.04.2026

Опубліковано: 15.05.2026